

N

Norsk
Filatelistisk
Tidsskrift

F

Nr. 4 - 1998

T

SISTE: FUGLER PÅ TOPP!

Fotballpresident

Per Omdal:

**Frimerke-
samling
er alle
tiders!**

**Først i verden -
først i Norden**

TIPS

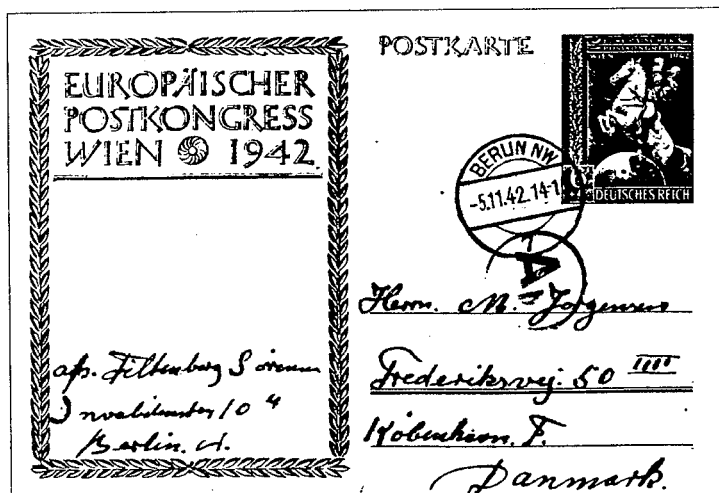

**Frem for
Aqua-Lene
på frimerke!**

1942–1945:

Historien om den europeiske postunion

Av Keld Sørensen

I forbindelse med avholdelsen av den europeiske postkongress i Wien ble det utgitt både frimerker og helsaker i Tyskland. En serie frimerker ble utgitt på åpningsdagen 12. oktober 1942. På dagen for underskriving av avtalen om Den europeiske Postunion ble de samme frimerker utsendt med et provisorisk overtrykk: 19. oktober 1942. Det viste brevkort, som er sendt fra Berlin til København, er et eksempel på at enhetsportoene er en kjensgjerning. Før unionens etablering var portoene 12 Rpf. for et brevkort fra Tyskland til Danmark, her er portoene 6 Rpf.

I drømmen om et stortysk rike inngikk også planer om opprettelsen av en europeisk postunion. Innen for denne unionens grenser skulle det være mulig å:

- * sende brev og postkort med en enhetsporto, dvs. den porto som var gjeldende som innenriksporto i de enkelte land
- * å ensrette og forenkle vektgrensene for brev
- * å innføre en lik telegramtakst og samtidig skulle betaling for telegrammer bortfalle helt mellom de enkelte land.

I planene inngikk også en utbygging av enhetsportoene som på et senere tidspunkt også skulle omfatte trykksaker, aviser, forretningspapirer, blandede forsendelser, vareprøver og pakker av alle størrelser.

Men det gjemte seg også endel politiske aspekter i en europeisk postunion, som var styrt av et stortysk rike og dets allierte: En nyordning av Europa.

Tidligere avtaler

Allerede tidlig på 1920-tallet ble det mellom flere land i Europa inngått avtaler om nedsetting av portoene for brev og brevkort. Polen hadde f.eks. avtaler med nabolandene Østerrike, Ungarn og Tsjekkoslovakia om spesielle takster.

I mars 1937 hadde Tsjekkoslovakia inngått avtaler om nedsatt porto for brev og brevkort med Ungarn, Tyskland, Romania, Jugoslavia og Polen. Det var snakk om en reduksjon på ca. 30 % i forhold til portoene i de øvrige nasjoner i Europa. Det fantes også avtaler om spesielle porto-

takster for brev og brevkort sendt mellom de skandinaviske land.

Fristaten Danzig hadde avtaler med både Tyskland og Polen, og endelig hadde Tyskland en avtale med Tsjekkoslovakia og Ungarn om nedsatt porto for brev og brevkort. Men alle disse avtaler opphørte naturligvis da den annen verdenskrig ble en realitet i begynnelsen av september 1939. Tyskland hadde nå besatt alle de nevnte land, og hadde - sammen med sine allierte - makt til å treffe de nødvendige beslutninger om opprettelse av en postunion som skulle dekke det meste av Europa.

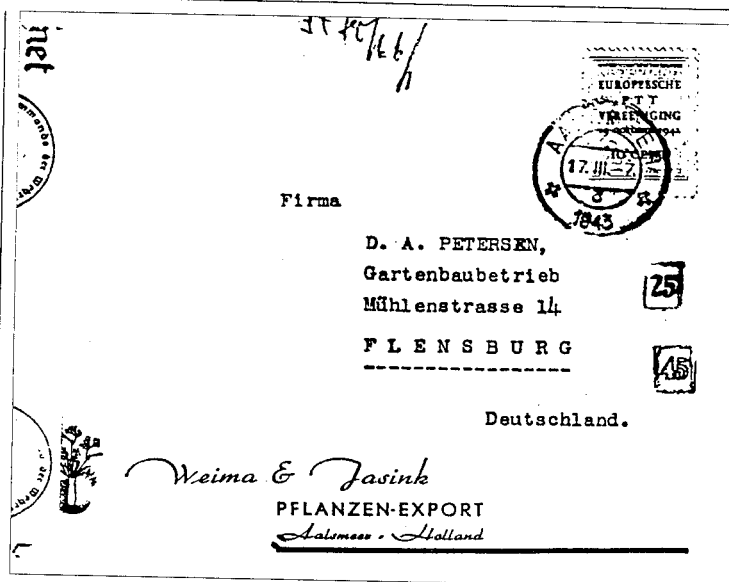
Postkongressen i Wien

Etablering av Den europeiske Postunion skjedde på en kongress arrangert og innkalt av Det tyske Postministerium, avviklet i Wien fra 12. til 24. oktober 1942.

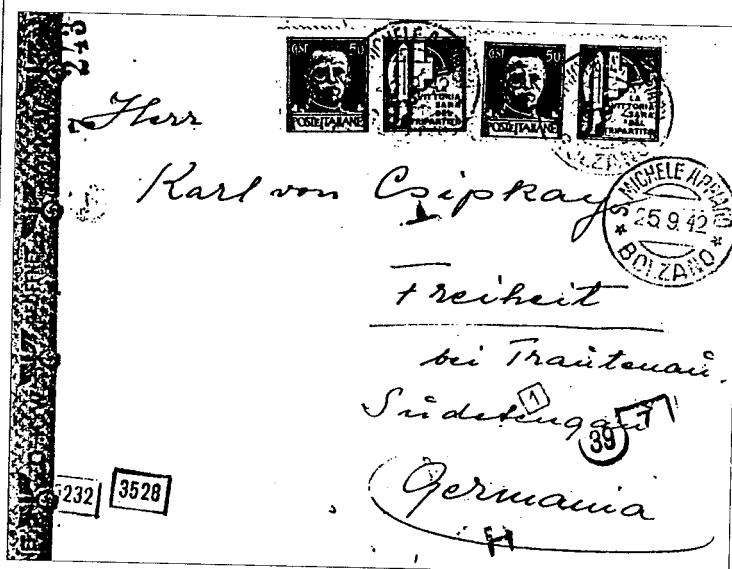
I selve kongressen deltok 13 land: Albania, Bulgaria, Danmark, Finland, Holland, Italia, Kroatia, Norge, Romania, San Marino, Slovakia, Ungarn og selvfølgelig Tyskland. Dette var alle land som enten var besatt av eller hadde en vennlig innstilling til Tyskland. Som observatører deltok Spania, Sveits, Tyrkia og Vatikanstaten, som alle var nøytrale land. Japan, som på dette tidspunkt var Tysklands allierte, deltok som spesielt invitert. Hverken Frankrike, Belgia eller Luxembourg deltok på kongressen.

Unionsavtalen

Samtlige deltakerlands delegerte undertegnet den 19. oktober 1942 en avtale som samtidig godkjente opprettelsen av Den europeiske Postunion. Avtalen inneholdt retningslinjer for posttjenesten og for enhetsporto for brev og postkort unionslandene imellom. Det var de enkelte lands innenriks takster som dan-

Brev fra Holland til Tyskland den 17. mars 1943. Holland inngikk sammen med Italia et samarbeid med Tyskland allerede 1. januar 1942, hvorefter det fra denne dato var de tyske portotakster som var gjeldende landene imellom. Det hollandske postvesen utga, akkurat som det norske, et frimerke som markerte etableringen av den europeiske postunion.

Italia var den 1. januar 1942 inntrått i et postalt samarbeid med Tyskland i henhold til en avtale inngått allerede 8. oktober 1941. Denne avtale innebar bl.a. at de italienske portotakster måtte endres ved en devaluering på ca. 30 %, slik at 100 Centesimo (1 Lira) ble omregnet til 12 Rpf. Det viste brev er sendt fra Italia til Tyskland 25. september 1942, godt og vel en måned før Den europeiske Postunions stiftelseskongress i Wien. Frankeringen er i henhold til prinsippet om enhetsporto som ble avtalt på kongressen.

net grunnlaget for portoens nivå. Dessuten åpnet avtalen mulighet for - begrunnet i økonomiske årsaker - å utsette innføringen av enhetsporto i de enkelte land med opptil et helt år - til 1. april 1944. For samtlige deltakerland var det nemlig snakk om store innteksttap pga. nedsatte portotakster for forsendelser til Tyskland og de øvrige land i unionen.

De tyske innenrikstakster og vektoppdeling dannet grunnlag for enhetsporto i unionen.

Brev

inntil 20 g: 12 Rpf.

Fra 20 til 250 g: 24 Rpf.

Fra 250 til 500 g: 40 Rpf.

Fra 500 til 1000 g: 60 Rpf.

Brevkort

Enkle: 6 Rpf.

Doble: 12 Rpf.

Til sammenligning kan nevnes at takstene for brev og postkort fra Tyskland til de øvrige land nå ble mer enn halvert. Porto for brev av 1. vektklasse - inntil 20 g - var nemlig 25 Rpf. For etterfølgende 20 g skulle legges til 15 Rpf. Porto for enkelte og dobbelte brevkort var hhv. 15 og 30 Rpf.

Forsendelser mellom unionens enkelte land og det tyske riket trådte i kraft som følgende:

Finland den 1. april og Danmark den 1. juni 1942. Ungarn og Kroatia 1. juli, og Romania 15. juli 1942. Norge, Slovakia og Bulgaria 1. september 1942.

Belgia deltok ikke - som tidligere nevnt - i den stiftende kongress, men ble likevel opptatt i postunionen fra 1. januar 1943. Albania og San Marino ble opptatt 1. april 1943. Protektoratet Bøhmen & Mähren og Generalgouvernement Polen var direkte underlagt det tyske riket. Disse områder var dermed også medlemmer av postunionen.

Luxemburg var fra 1. januar 1942, som Østerrike fra mars 1938, blitt endel av det tyske riket, og derfor ble det her anvendt de samme frimerker og portotakster.

Avtalen ratifiseres

At kongressen i Wien ble avholdt var for noen land kun en endelig bekreftelse på at man var inntrådt i Den europeiske Post-

union. Allerede fra 1. januar var Tyskland, Italia og Holland inngått i samarbeid.

Samtlige land skulle senest den 1. april 1943 ratifisere den inngåtte Wien-avtalen. Fra denne dato kunne postforsendelser mellom samtlige unionsland frankeres i henhold til de inngåtte avtaler. Det skulle således - i teorien - være mulig fra denne dato å sende et brev fra Narvik i Nord-Norge til Syrakus på det sørlige Sicilia for en porto på 20 øre. Det var den norske innenrikspoorto for brev av 1. vektklasse. Dette kan imidlertid kun være teori, idet britiske tropper på dette tidspunkt var iferd med å etablere et brohode og landsette tropper nettopp i dette området på Sicilia.

Norge og Den europeiske Postunion

Vektklassene for innenriksforsendelser i Norge ble endret 1. september 1942 slik at de var i overensstemmelse med vedtakene som skulle skje i oktober samme år på postkongressen. Fra denne dato var det således de innenlandske portotakster gjeldende for forsendelser til det tyske riket samt generalgouvernement Polen og protektoratet Bøhmen & Mähren.

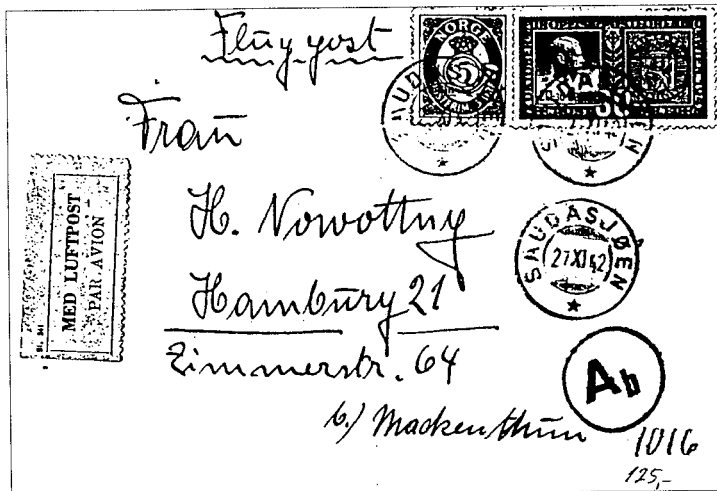
Portotakstene for brev inntil 20 g. var 20 øre, og hhv. 40, 80 og 120 øre for de øvrige tre vektklasser fra 20 til 250 g, 250 til 500 og 500 til 1000g. For enkeltpostkort var portoen 15 og for dobbelte 30 øre.

Av andre portotakster kan nevnes: Småpakker inntil 1000 g 80 øre. Fra Tyskland kostet en tilsvarende pakke 40 Rpf.

Det var ikke tillatt å sende vareprøver, trykksaker eller forretningspapirer til Tyskland. (Dette var derimot tillatt fra Tyskland, og her var da den tyske innenrikstakst gjeldende.)

For rekommanderte brev var tillegget 30 øre, og for ekspressforsendelser skulle det legges til ytterligere 60 øre.

Luftposttillegget var på 15 øre. I slutten av januar 1943 meddelte det norske postvesenet at det nå var etablert en fast postforbindelse til de tidligere bal-

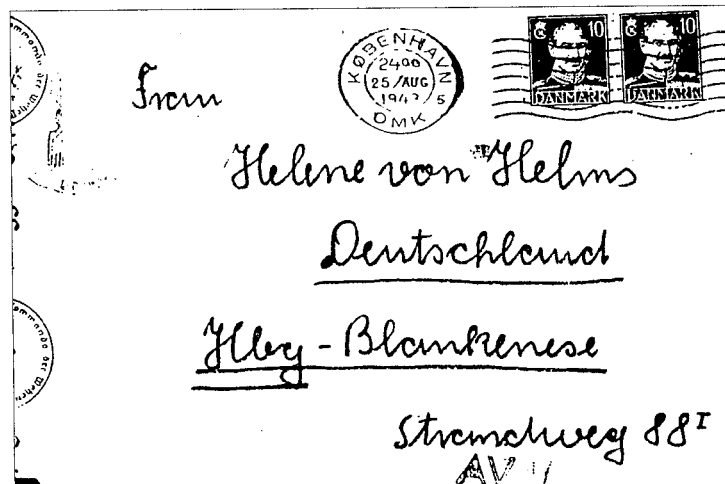

Brev sendt fra Norge til Tyskland 27. november 1942. Frankert i henhold til portotakstene i Den europeiske Postunion, 20 øre innenrikspoorto pluss 15 øre ekstra for luftpost. I Norge ble opprettelsen av Den europeiske Postunion markert med utgivelse av to frimerker 12. oktober 1942, som samtidig var åpningsdatoen for postkongressen i Wien. 30-øres verdien fra denne utgivelsen er brukt på brevet.

tiske randstater Estland, Latvia og Litauen samt den del av Hviterussland som nå var samlet i Generalpostkommissariatet Ostland. Dessuten var det etablert postforbindelse til Generalkommissariat Ukraina. Til disse var det tillatt å sende brev og alminnelige og rekommanderte brev. Takstene var som til det tyske riket.

Fra den 1. april 1943 var de norske innenrikstakster også gjeldende for brev og brevkort til de øvrige land i Den europeiske Postunion.

Et av resultatene fra et møte i Postunionen i København i juni 1943 var en utvidelse av vektgrensene over 1000 g. I Norge betød det at portoen for et brev fra 1000 til 1020 g var 1030 øre,

Brev sendt fra Danmark til Tyskland 25. august 1943. Frankeringen er i overensstemmelse med avtalen inngått i Den europeiske Postunion: Innenrikstaksten for et brev av 1. vektklasse, 20 øre.

	Albanien Quindarka	Belgien Centimes	Bulgarien Leva	Danmark Øre	Finland Mark	Frankrig Franc	Holland Cent
Breve							
Indtil 20 g	15	175	4	20	2,75	3,50 (4)	10
20 til 250 g	30	275	8	40	5,00	7,00 (8)	20
250 til 500 g	50	375	14	80	8,00	12,00 (16)	30
500 til 1000 g	75	475	20	120	16,00	18,00 (24)	50
Brevkort							
Enkelte	8	100	2	15	1,75	1,80 (2,40)	5
Dobbelte	16	-	4	30	3,50	-	10

	Italien Centesimi	Kroatien Kuna	Norge Øre	Rumænien Lei	San Marino Centesimi	Slovakiet Kc	Ungarn Pengő
Breve							
Indtil 20 g	100	5,00	20	20	100	1,20	20
20 til 250 g	200	8,00	40	32	200	2,40	60
250 til 500 g	335	11,00	80	44	335	4,00	80
500 til 1000 g	500	14,00	120	56	500	6,00	120
Brevkort							
Enkelte	50	3,00	15	12	50	0,60	18
Dobbelte	100	-	30	-	100	1,20	-

Portotakster i de land som var tilsluttet Den europeiske Postunion.

Det var de enkelte lands innenriksportotakster som ifølge avtalen av 19. oktober 1942 var gjeldende medlemslandene imellom. I denne fortegnelsen er Frankrikes takster stadig takstene for forsendelse til utlandet, (nevnt i parentes). Først ved landets opptagelse i unionen i august 1944 skulle innenriks takster anvendes.

og for de etterfølgende 20 g var det 20 øre opp til den høyeste tillatte vekt på 2 kg.

De okkupasjonen av Norge opphørte 7. mai 1945, meddelte det norske postvesen at all postforbindelse til Tyskland var avbrutt inntil videre. Denne avbrytelse varte til midten av juni, hvorefter det igjen var mulig på sende post til Tyskland.

Frankrike

Som det siste land i Europa ble Frankrike opptatt i postunionen den 25. august 1944. Fra denne dato var det innenriks takstene i hhv. Frankrike og Tyskland som var gjeldende de to land imellom. Men nettopp på denne dato holdt general de Gaulle sammen med franske hærenheter inntog

i Paris. Samtidig var tyske tropper på tilbaketog overalt i Frankrike. Den 12. september meddelte det tyske postministerium at posttjenesten med Frankrike - dog med unntak av krigsfangeforsendelser - var innstilt. Frankrikes deltakelse i den europeiske postunion varte således bare i 19 dager.

Unionens slutt

På grunn av krigens utvikling ble det snart begrenset, som tidligere beskrevet med Frankrike, hvor det var mulig å sende post i Europa.

I juli 1943 ble den italienske diktator Mussolini tatt til fange, befrikk men senere igjen tatt til fange og drept. Og i begynnelsen av september landsattes store

allierte tropestyrker i det sørlige Italia. Dette medførte en tilbaketrekning og senere kapitulering av de tilbakeværende italienske og tyske styrker. Den 17. september 1943 utsendte det tyske postministerium en meddelse om at forsendelser til Italia, San Marino, Vatikanstaten og Albania ville bli returnert til den påførte avsenderadresse.

I slutten av august 1944 erklære et av unionens medlemmer, Romania, Tyskland krig. I begynnelsen av september var det Bulgarias tur. Den 8. mai 1945 kapitulerte det tyske riket, og Den europeiske Postunionen opphørte dermed å eksistere.

(Artikkelen er gjengitt og bearbeidet med tillatelse av danske Frimærkesamleren).

Idéer? Synspunkter? Artikler?
NFTs spalter er åpne.
Ta kontakt idag!